

Epilogi: Nuorten paikat(tomuus) politiikassa

Tiia Laukkanen, Marja Peltola & Leena Suurpää

Nuoruus hallitusohjelmassa -sarjan kirjoitukset arvioivat moniäänisesti Sipilän hallitusohjelman nuorisovaikutuksia. Kirjoituksissa ruoditaan paitsi nuoria koskevan yhteiskunnallisen keskustelun valtavirtateemoja, kuten koulutus- ja työmarkkinakansalaisen aseman lunastamisen ehtoja, myös marginaalisempia tai hallitusohjelmassa vaiettuja aihepiirejä – vähemmistöryhmien erityiskysymyksistä syrjäseutujen nuorten arkeen. Tässä epilogitekstissä teemme kirjoitussarjan inspiroimina muutamia kokoavia nostoja.

Keskitymme tässä epilogissa erityisesti niihin ilmiöihin ja näkökulmiin, jotka ovat saaneet vain vähän huomiota hallitusohjelmassa, mutta jotka nuorisotutkimusten mukaan ovat nuorten elämässä keskeisiä, merkityksellisiä ja väistämättömiä. Tällä tavoin haluamme muistuttaa tutkitun tiedon arvosta poliittisia prioriteetteja ja agendoja laadittaessa. Selvää on, ettei aiempaa tiiviimpään hallitusohjelmaan mahdu koko nuoren ikäpolven elämäkirjo. Silti se, mitkä nuorisoadendat hallitusohjelmaan on valittu ja mistä on vaiettu, on paitsi poliittisen priorisoinnin kysymys, myös arvovalinta.

Vaaliohjelmista hallitusohjelmaan

Viime keväänä analysoimme eduskuntapuolueiden vaaliohjelmien näkökulmia nuoriin ja nuoruuteen. Totesimme myönteisesti, että nuoret olivat varsin vahvasti mukana vaaliohjelmissa. Lähiluenta osoitti kuitenkin nuorten poliittisen käsittelyn kaksinaisuus: väliin nuori sukupolvi näyttäytyi myyttisenä tulevaisuuden lupauksena, väliin aikuisyhteiskunnan toimenpiteiden kohteena. Vaaliohjelmissa nuoret asemoitiin politiikan ulkokehälle, ja heille avautui vain vähän yhteiskunnallisen toimijan paikkoja muillakaan elämänalueilla.

Hallitusohjelma alkaa ilahduttavasti yhteiskunnallisella visiolla siitä, että jokaisen tulisi voida kokea olevansa tärkeä. Kuten monet kirjoitussarjan kirjoittajat ovat todenneet, siitä löytyy myös muita kauniita tavoitteita, kuten luottamuksen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen sekä yksilöllisen vastuunkannon tukeminen. Innovatiivisuutta, yritteliäisyyttä ja vastuuta henkivät tavoitteet perustuvat kuitenkin ideaalille yksilöstä, joka haluaa ja pystyy ohjaamaan elämäänsä. Sen kääntöpuolena niille, jotka eivät voi lunastaa täysivaltaisen yksilökansalaisen ihannetta, on tarjolla rajatumpi asema erilaisten toimenpiteiden kohteena ([Pekkarinen](#)). Näin on myös nuorten kohdalla.

Näkökulma avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuoruus hallitusohjelmassa -kirjoitussarja

Nuoruus hallitusohjelmassa -kirjoitussarjassa parikymmentä tutkijaa tarkastelee ennakoiden Sipilän [hallitusohjelman](#) nuorisovaikutuksia oman osaamisalueensa näkökulmasta. Kirjoitussarjan tavoitteena on paitsi tunnistaa, käsitteellistää ja kuvata hallitusohjelman nuorisovaikutuksia, myös problematisoida niitä. Kirjoittajiksi on kutsuttu monitieteinen joukko tutkijoita niin Nuorisotutkimusverkoston sisältä kuin sen ulkopuolelta – yliopistoista ja tutkimuslaitoksista.

[Teemasarjan johdanto](#) »

Se, mitkä nuorisoadendat hallitusohjelmaan on valittu ja mistä on vaiettu, on poliittisen priorisoinnin kysymys ja arvovalinta.

Hallitusohjelma jatkaa vaaliohjelmista tuttua toimenpidekeskeistä retoriikkaa, jossa nuori ikäpolvi määrittyy etupäässä palveluyhteiskunnan asiakkaaksi tai suoritusyhteiskunnan ponnistelijaksi ([Aaltonen](#); [Kivijärvi](#); [Huttunen & Pekkarinen](#); [Lähteenmaa](#)). Samalla ymmärrys erilaisten yhteisösidosten merkityksestä on verrattain kapea. Nuorten asema perheenjäsenenä tyypistyy hoi- van kohteena olemiseen, eikä nuorten omaehtoisia (vertais)ryhmäsidoksia ja niiden merkitystä huomioida.

Tavoitteet perustuvat ideaalille yksilöstä, joka haluaa ja pystyy ohjaamaan elämänsä.

Arvokkuuden kokemus

Arvokkuuden tunteet liittyvät sekä henkilökohtaisiin, ruumiissa kiinni ole- viin kokemuksiin että median muokkaamiin mielikuviin. [Ville-Samuli Ha- verinen](#) (2012) analysoi vuoden 2011 eduskuntavaalien alla käytyä mediakes- kustelua kahdessa sanomalehdessä. Keskeisin nuorille julkisessa keskustelussa tarjoutunut yhteiskunnallinen paikka oli Haverisen analyysin mukaan ”oman elämänsä uhrit”, jossa nuoret esitettiin heille tarpeellisiksi arvioitujen toimi- en tai vaikuttamisen kohteena. Nuorten arvostamisesta – tai sen puutteesta – kertovat sellaiset tyypillisesti nuoriin liitetyt määreet kuin tietämättömyys, passiivisuus ja voimattomuus.

Hallitusohjelmaa on luettava paitsi poliittisena toimenpidedokumenttina, myös julkisen mediakeskustelun keskeisenä resurssina, josta juttusarjan kir- joittajien mukaan heijastuu nuoriin kohdistuva epäluottamus monella tavoin. Ei ole ihme, jos nuorten on vaikeaa tai epämieluisaa tunnistaa itseään huolen ja riskien kyllästämästä nykykeskustelusta. Vieraantuminen tai tietoinen etäi- syys omaa ikäpolvea koskevasta keskustelusta on tämän päivän yhteiskunnas- sa yksi yhteisösiteiden haurastumisen signaali.

Nuoren arkea jäljittävä [Nuorisobarometri 2015](#) käy hyvin hallitusohjelman keskustelukumppaniksi. Sen mukaan noin puolet 15–29-vuotiaista vastaajista on täysin samaa mieltä väitteen ”Tunnen olevani arvokas” kanssa. Suunnil- leen sama määrä sanoo pystyvänsä toimimaan arvojensa mukaisesti. Väitteen ”Arkielämä tuottaa minulle mielihyvää” kanssa on täysin samaa mieltä noin 40 prosenttia vastaajista. Nämä luvut ovat liian alhaisia, jotta voitaisiin puhua itsensä tärkeäksi kokevasta nuoresta ikäpolvesta.

Nuorten on vaikeaa tai epämieluisaa tunnistaa itseään huolen ja riskien kyllästämästä nykykeskustelusta.

Eriarvoinen nuoruus

Nuorisobarometrin tulokset nuorten arvokkuuden kokemisesta ovat erityi- sen pysäyttäviä, kun tarkastellaan taloudellista ja sosiokulttuurista eriytymistä nuoren ikäpolven sisällä. Eriytyminen ja eriarvoisuus ovat omiaan haurastut- tamaan sekä suhdetta yhteiskuntaan että solidaarisuutta nuoren sukupolven sisällä: tunnetta siitä, että ollaan samassa veneessä, tuetaan toisia, kyetään sitomaan luontevia sosiaalisia siteitä, taistellaan yhteisistä asioista ja eletään samassa maailmassa.

Yhtenä Nuorisobarometrin [keskeisimpänä tuloksena](#) nousee esiin nuorten arkeen liittyvän epätasa-arvoisuuden monimuotoisuus. Tulokset oikeuttavat osaltaan hyvinvointinäkökulmaa, joka hallitusohjelman tavoitelauseista on luettavissa. Näkökulma rajautuu hallitusohjelmassa kuitenkin turhan kape- aksi, etupäässä virallisen yhteiskunnan koulutus- ja työmarkkina(etuus)kysy- mykseksi. Otetaan esimerkiksi taloudellinen epätasa-arvo. Se näkyy Nuoriso- barometrin mukaan nuorten toimeentulo-ongelmien ja etuuksien tarpeiden lisäksi myös kompleksisena ylisukupolvisena ilmiönä, joka koskettaa laajasti nuorten arkipäivän sosiaalisia suhteita, tekemisen mahdollisuuksia ja ihmis-

arvon kokemuksia. Hyvin toimeentulevat tapaavat ystäviään useammin, kokevat vähemmän yksinäisyyttä ja voivat harrastaa enemmän ja monipuolisemmin kuin vähävaraisemmat tai muutoin syrjään jääneet nuoret. Nämä arjen epävirallisia suhteita, toimintakykyä ja ympäristöjä koskevat epäoikeudenmukaisuuden teemat jäävät hallitusohjelmassa lähes koskemattomiksi alueiksi ([Liikanen & Rannikko](#); [Olkkonen & Vilmilä](#)).

Nuori sukupolvi näyttäytyy hallitusohjelmassa teknologisen edistyksen edelläkävijänä. Tähän liittyen digitalisaatio on nostettu hallituksen yhdeksi kärkihankkeeksi, jonka kautta tavoitellaan muun muassa tasa-arvoisia mahdollisuuksia palveluihin ja koulutukseen. Tavoitetta on muiden yhteiskunnallisten uudistusten ohella tarkasteltava myös kriittisesti. Hallituksen kaavailemassa muodossa, erityisesti palveluiden siirtämisenä sähköiseen muotoon, voi digitalisaatio vahvistaa olemassa olevia eriarvoisuuksia tai synnyttää uutta epätasa-arvoisuutta ([Wass, Lahtinen & Ahonen](#); [Niemi](#); [Armila](#)). Digisukupolven edustajinakin nuoret tahtovat ja tarvitsevat palveluita ja kohtaamisia myös verkon ulkopuolella ([Aaltonen](#); [Kivijärvi](#)).

Itä-Suomen yliopiston sosiologian professori Juho Saari puhuu henkisen ilmaston muutoksesta Suomessa. Saari tutkimusryhmineen on todennut suomalaisten asenteiden raastuvan, mikä näkyy muun muassa avoimesti osoitussa epäluottamuksessa erityisesti heikoimmassa asemassa olevia kansalaisia kohtaan. Määreet kuten laiska, vastuuton, pummi ovat julkisen nykykeskustelun perussanastoa. Tämä ei voi olla vaikuttamatta siihen, miten marginaaliin asemoidut nuoret oman paikkansa yhteiskunnassa kokevat. Lasten eriarvoisuutta tutkineiden [Mia Hakovirran ja Johanna Kallion](#) (2014) mukaan lapset itse kytkevät köyhyyden nöyryyteen ja huomaamattomuuteen: ”Pitää tyytyä vähempään”. Lapset liittyvät köyhyyteen myös sosiaalisen leimautumisen.

Nuorisovaikutuksia arvioitaessa hallitusohjelmaa on syytä lukea sekä toimenpidelistauksena että kertomuksena arvovalinnoista koskien nuoria ja heidän paikkaansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Nuorisobarometri osoittaa nuorten kiinnittymisessä suomalaiseen yhteiskuntaan tapahtuvan heilurimaista liikettä. Viimeisin käänne on selvästi haurastumaan päin. Tämä voidaan lukea nuorten epäsuorana kritiikkinä myös hallituksen suuntaan: poliittiset toimet eivät ole omiaan tarjoamaan nuorille kiinnekohtia yhteiskuntaan. Suomi ei ole kuitenkaan vain palvelu- ja suoritusyhteiskunta, eikä yhteiskuntasuhteen haurastumisessa ole kyse vain palveluiden ja suoritusten ulkopuolelle jäämisestä. Kyse on poliittisesti merkityksellisistä täysivaltaisuuden ja arvokkuuden kokemuksista, jotka jäävät hallitusohjelman kaltaisissa dokumenteissa vähälle huomiolle.

Oikeus oikeuksiin

Nuorista käytävää yhteiskunnallista keskustelua leimaavat edellä kuvattujen määreiden lisäksi tarvenäkökulmat: nuorilla on tarpeita, joihin aikuisyhteiskunnan tehtävä on vastata. Jotkut – tai joidenkin – tarpeet määrittyvät perustelluiksi, toiset perusteettomiksi. Tästä rajanvedosta käydään kovaa poliittista kamppailua, mistä vaikkapa nuorten turvapaikanhakijoiden elintasosta käytävä keskustelu kertoo. Sama näkökulma hallitsee myös vaali- ja hallitusohjelmien kaltaisia dokumentteja. Tarpeiden sijaan nuorten yhteiskunnallista asemaa olisi poliittisessa keskustelussa syytä lähestyä [oikeuksien näkökulmasta](#). Oikeusperustaisuus merkitsee kaikessa yksinkertaisuudessaan sitä, että ihmisoikeudet ymmärretään kaikkien ihmisten oikeuksiksi ja yhteiskuntapolitiikka keinoksi näiden oikeuksien toteutumiseen. Tällöin politiikka ja siihen liittyvät palveluratkaisut eivät supistu vain ihmisten tarpeiden tyydyttäjäiksi.

Taloudellinen epätasa-arvo koskettaa laajasti nuorten arkipäivän sosiaalisia suhteita, tekemisen mahdollisuuksia ja ihmisarvon kokemuksia.

Viime vuonna julkaistiin [Outi Lepolan tekemä tutkimuskatsaus](#) nuorten oikeuksien toteutumisesta. Lepolan kokoaman tutkimus- ja seurantatiedon valossa on ilmeistä, että nuoriin kohdistuu monenlaisia oikeusrikkomuksia, jotka näkyvät syrjintänä eri tavoin. Alueellinen eriarvoisuus rikkoo taloudellisen epätasa-arvon tapaan perusoikeuksien yhdenvertaisuusvaatimusta ([Armila; Mäntylä, Kiilakoski & Gretschel](#)). Tiettyihin ryhmiin kuuluvat, kuten maahanmuuttajataustaiset ja romaninuoret, kohtaavat vakavaa ja laaja-alaista syrjintää ([Kivijärvi; Niemi](#)). Myös vammaisten nuorten elämää vaikeuttavat rakenteellisen syrjinnän ohella arkiset syrjintäkokemukset ([Niemi, Kauppila & Mietola](#)). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluviin henkilöihin kohdistuvia kielteisiä asenteita ja syrjintää esiintyy monilla eri elämänalueilla ([Aarnio & Taavetti](#)). Myös sukupuolten tasa-arvon suhteen riittää [kehitettävää](#) ([Aapola-Kari](#)).

Lepolan katsaus vahvisti vuoden [2014 Nuorisobarometrin](#) tulosta nuorten kohtaaman syrjinnän yleisyydestä (ks. myös [Kivijärvi, Myllyniemi & Peltola 2015](#)). Poliittisten päättäjien huomion tulisi kiinnittyä syrjintään puuttumisen keinoihin ja resursseihin. Nuoret eivät välttämättä tunne oikeuksiaan ja kynnys omien oikeuksien ajamiseen on korkea. Myöskään keinoja oikeusturvan käyttämiseen ei tunneta. Kuten Lepola toteaa, ”oikeus syrjimättömyyteen on otettava vakavasti ja luotava rakenteita ja toimintamalleja, jotka lisäävät tiedonsaantia syrjinnästä, helpottavat syrjintää kokeneen mahdollisuuksia hakea hyvitystä oikeudenloukkauksesta ja tehostavat syrjintään puuttumista”. Vuonna 2015 voimaan tullut uusi yhdenvertaisuuslaki vahvistaa syrjimättömyksen politiikan ja käytännön työn lähtökohtia. Hallitusohjelmassa vähemmistöryhmien erityiskysymykset jäävät kuitenkin piiloon. Yhdenvertaisuuden lähtökohtaan tukeudutaan hämmästyttävän vähän, vaikka Suomen yhteiskunnallinen tilanne peräänkuuluttaa yhdenvertaista yhteiskuntapolitiikkaa.

Hallitusohjelmassa on erillinen alaluku sisä- ja oikeusasioille, jossa oikeusteema kohdennetaan perus- ja ihmisoikeuksien sijaan kriminaalipoliittiseen kehikseen ja tuomioistuimen tehtäväalueeseen ([Huhta & Honkatukia](#)). Koko hallitusohjelmaa voi pitää ihmisoikeuksien osalta hyvin niukkasanaista, vaikka globaali ja kansallinen tilanne vaatisi perusteellista poliittista keskustelua ihmisoikeuksien soveltamisesta niin yksilöiden, vähemmistöryhmien kuin ikäryhmien näkökulmista ([ks. Järjestöjen yhteinen tiedote 2015](#)).

Tulevaisuuden globaali sukupolvi

Jos hallitus pyrkii tekemään uudistumista tukevaa politiikkaa – kuten hallitusohjelma vahvasti ilmentää – nuorten näkökantoja tulisi erityisesti kuunnella ja kunnioittaa. Vuoden 2016 Nuorisobarometrin temana on ”Tulevaisuus”. Nuorisobarometriä valmisteltaessa nuorilta ja heidän parissaan työskenteleviltä on kysytty, millaisia asioita tähän olisi syytä sisällyttää. Nuorten esiin nostamiksi kärkiteemoiksi nousivat maahanmuutto ja muuttoliike, ympäristöasiat sekä hyvinvointivaltion ja oman elämän tulevaisuus.

Nuorten tulevaisuuden kysymysten kärkisijoilla ovat siis muuttoliikkeen ja ilmastonmuutoksen kaltaiset globaalit teemat. Se ei hämmästyttä. Nuoria on maapallolla vuonna 2016 enemmän kuin koskaan aiemmin, ja nuorten ikäpolvi on maailman mittakaavassa pikemmin enemmistö kuin vähemmistö. Suurin osa nuorista asuu globaalissa etelässä, ja pääosa rajat ylittävästä muuttoliikkeestä on lasten, nuorten ja perheiden liikettä. Kuten puolueiden vaaliohjelmaa, myös hallitusohjelmaa vaivaa kansallisvaltiokeskeisyys, vaikka Suomen politiikka on yhä tiiviimmin yhteyksissä tapahtumiin Suomen ja Euroopan ulkopuolella. Hallitusohjelman Eurooppa-keskeisyys on EU-jäse-

Kirjoittajat

Tiia Laukkanen
VTM, tutkija
Nuorisotutkimusverkosto

Laukkanen työskentelee tutkijana Isältä pojalle ja takaisin – ylisukupolvinen maanpuolustustahto -hankkeessa.

Marja Peltola
VTT, tutkijatohtori
Nuorisotutkimusverkosto

Peltolan tutkimusintressit kattavat perhe- ja sukupolvisuhteisiin, etnisyyteen, intersektionaalisuuteen ja nuorisotutkimukseen liittyviä kysymyksiä.

Leena Suurpää
VTT, dos., tutkimusjohtaja
Nuorisotutkimusverkosto

Suurpään tutkimukset ovat kiinnittyneet mm. nuoruuden, monikulttuurisuuden ja (anti-)rasismin moninaisiin kysymyksiin.

nyyden kautta ymmärrettävää, mutta globaalien vastuun ja nuoren ikäpolven asialistan näkökulmasta rajallinen (Laine). Kyse ei ole vain politiikan rajojen venyttämisestä maantieteellisessä mielessä. Kysymys on myös politiikan aikakäsityksestä. Sukupolvipoliittinen näkökulma olisi omiaan laajentamaan politiikkaa nykyistä vahvemmin tulevaisuudesta vastuuta kantavaan suuntaan, olipa fokuksessa sitten nuori ikäpolvi tai ympäristö.

Vaaliohjelmia analysoidessamme totesimme nuorten ja nuorille tärkeiden erityiskysymysten esiintyvän kaikkien puolueiden teemoissa. Vaalien jälkeisiä leikkaustoimia tai niiden suunnitelmia on usealla taholla kritisoitu kohdistumisesta juuri nuorille ikäryhmille tärkeisiin palveluihin, kuten lapsiperheiden palveluihin ja koulutukseen. Sukupolvipoliittikka – tai sen puute – kulkee tämän kirjoitussarjan punaisena lankana. Kirjoituksissa peräänkuulutetaan nuorten toimijuuden ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden huolellisempaa huomioimista.

Sukupolvinäkökulma ei tässä yhteydessä tarkoita vain herkistymistä eri ikäryhmien välisen oikeudenmukaisuuden äärelle, oli kyse sitten taloudellisista eduista, yhteiskunnallisesta vallanjaosta tai juridisista oikeuksista. Se merkitsee myös eri ikäryhmien näkökulmien tasapuolista huomioimista poliittisessa kulttuurissa, virallisesta päätöksenteosta epävirallisempiin vuoropuhelun ympäristöihin (Wass, Lahtinen & Ahonen; Laukkanen & Salasuo). Nuorten asioiden poliittinen painoarvo on merkittävä – ja nuorten yhteiskunnallinen merkitys mittaamattoman arvokas.

Lähteet

- Hallituksen on sitouduttava ihmisoikeuksiin vahvemmin. Järjestöjen yhteinen tiedote 8.6.2015. Viitattu 17.2.2016.
- Hakovirta, Mia & Kallio, Johanna (2014) Lasten käsityksiä köyhyydestä ja köyhyyden syistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79(2), 152–162.
- Haverinen, Ville-Samuli (2012) Elämänvaihe kansalaisena – havaintoja nuoria ja eduskunta-vaaleja koskeneesta sanomalehtikirjoittelusta. Teoksessa Jussi Ronkainen (toim.) *Nuoret ja ääni. Nuoret eduskuntavaaleissa 2011*. Helsinki: Valtion Nuorisoasiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 39–76.
- Kiiänmaa, Nelli (2012) *Tasa-arvobarometri 2012*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kivijärvi, Antti & Myllyniemi, Sami & Peltola, Marja (2015) *Väkivallan ja syrjinnän kokemukset ovat osa nuorten ikäluokkien arkea*. Näkökulma 3. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Laukkanen, Tiia & Peltola, Marja & Suurpää, Leena (2015) *Nuoruus vaaliohjelmassa: toimenpiteitä vaan ei toimintaa*.
- Lepola, Outi (2015) *Toteutuvatko nuorten oikeudet? Oikeusperustainen tarkastelu nuorten elinoloista*. Helsinki: Allianssi & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Myllyniemi, Sami (toim. 2015) *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Valtion Nuorisoasiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Myllyniemi, Sami (toim. 2016) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Valtion Nuorisoasiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
- Suurpää, Leena (2015) *Oikeutta nuorille!* Takuulla nuorista -blogi. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Koko hallitusohjelmaa voi pitää ihmisoikeuksien osalta hyvin niukkasanaisena.

Sukupolvipoliittikka – tai sen puute – kulkee tämän kirjoitussarjan punaisena lankana.

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 7 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Nuoruus hallitusohjelmassa
-kirjoitussarjan toimituskunta:
Elina Pekkarinen
Sinikka Aapola-Kari